

Формування навичок безпечної поведінки дітей під час війни

Опинившись в умовах бойових дій, надзвичайно важливо дотримуватись правил безпеки, щоб захистити себе та своїх близьких. У запропонованому матеріалі, викладеному у навчальному онлайн-курсі «Навчання з попередження ризиків від вибухонебезпечних предметів – EORE», надано поради та рекомендації щодо мінімізації стресових ситуацій і плану дій на різні випадки. Звичайно, дати відповіді на всі запитання складно, але маємо зробити все можливе, аби створити безпечне середовище для дітей.

Через бойові дії у різних регіонах України зросли загрози від вибухонебезпечних предметів. Найчастіше жертвами розкиданих мін стають діти. Часто вони навіть не усвідомлюють небезпеку, яку становлять ці предмети.

Міни, боєприпаси різного типу, їхні уламки, розтяжки можуть завдати непоправної шкоди та навіть відібрати життя, а тому так важливо навчити дітей правил безпечної поведінки з цими вибуховими предметами.

З метою підвищення рівня обізнаності дітей і учнівської молоді щодо мінної небезпеки та їхнього захисту від вибухонебезпечних предметів (ВНП) рекомендуємо спланувати цикл уроків (виховних заходів) щодо правил безпечної поведінки під час виникнення небезпечних ситуацій з мінами та ВНП.

Зазначені заходи можуть бути проведені для всіх категорій учнів під час вивчення предметів «Основи здоров'я», «Захист України», інших предметів та тематичних або виховних годин.

Такі заходи бажано проводити на початку навчального року, а також перед осінніми, весняними та особливо літніми канікулами.

Водночас рекомендовано проводити тематичні загальношкільні заходи із залученням фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, вибухотехніків національної поліції та інших державних або міжнародних установ/організацій (урядових, неурядових або комерційних), які мають право реалізувати проекти або програми з навчання щодо ризиків від ВНП.

Оскільки **4 квітня** офіційно проголошено **Міжнародним Днем просвіти з питань мінної небезпеки і допомоги в діяльності, пов'язаної з розмінуванням**, вважаємо доцільним провести в навчальних закладах тематичні Дні (Тижні) безпеки.

Під час застосування наочних посібників учителю рекомендується:

- планувати навчальні заняття у формі тренінгів, квестів та сюжетних ігор;
- брати до уваги вікові психолого-педагогічні особливості учнів;
- націлювати учнів проявляти активність в осмисленні теми та самостійності;
- уміло використовувати «ефект новизни» – не показувати наочний посібник учням до моменту його демонстрації;
- забезпечити умови видимості наочного посібника, який демонструється (місце розміщення, освітлення тощо).

Проводячи заняття з **учнями молодшого шкільного віку**, пропонується разом з комплектом наочних посібників використовувати допоміжні інформаційні ілюстровані плакати, на яких в достатньо інформативній формі повинні бути зазначені чіткі загальні поради щодо дій і поведінки в ситуаціях, пов'язаних із виявленням мін та ВВП (зазначені плакати можуть бути виготовлені учнями під час проведення таких занять).

Під час проведення занять з **учнями середнього шкільного віку** слід навчити їх розпізнаванню різновидів вибухонебезпечних предметів та зацентувати увагу на тому, що їхні знання щодо правил безпечної поведінки можуть зберегти життя їм та іншим людям.

На заняттях з **учнями старшого шкільного віку** слід особливу увагу приділити відповідним темам навчальної програми «Захист України»:

- вибухонебезпечні предмети та правила поведінки з ними;
- осколкові, кулькові та фугасні боеприпаси;
- способи застосування (встановлення) мінно-вибухових загороджень та їхніх демаскуючих ознак, порядок подолання.

Також треба наголосити на тому, що **всі дії з ВВП проводять тільки підготовлені фахівці-сапери спеціальних служб, а недотримання правил безпечної поведінки обов'язково призведе до детонації (вибуху) ВВП.**

Ключовим елементом виховної діяльності з питань мінної небезпеки є формування стійких навичок здорового способу життя та усвідомленої безпечної поведінки молоді. При цьому потрібно враховувати:

- вік та характерні для певного віку особливості психофізичного розвитку учнів;
- специфіку сприймання, мислення, уваги, емоційно-вольової та потребово-мотиваційної сфер особистості;
- типові для конкретного віку способи міжособистісної взаємодії тощо;
- рівень опанування учасниками інформації з проблеми (достовірність, глибина, стійкість знань);
- особливості соціального оточення та життєвий досвід вихованців;
- рівень сформованості навичок безпечної поведінки.

Грамотна організація превентивної виховної діяльності має важливі особливості.

1. Одним із головних принципів профілактичної діяльності педагога є **принцип «Не зашкодь»**. Інформація має бути достовірною, науковою, корисною для вихованців, не розширювати межі небезпечних знань.

2. Велике значення має **мотивація здобувати знання**: учні мають чітко усвідомлювати їх важливість для подальшого життя і здоров'я, захисту себе й інших людей.

3. Заходи мають **практичне спрямування**: їх результатом має бути формування готовності до здійснення правильних дій в надзвичайних ситуаціях, навичок безпечної поведінки, попередження травмування, усвідомлення кожною дитиною важливості власних якостей (обережності, відповідальності тощо) й навичок для захисту себе й інших.

4. Виховний процес має будуватися також на **моральних та духовних цінностях**, сприяти формуванню ціннісних спрямувань та ціннісних ставлень до власного здоров'я та здоров'я інших людей, усвідомленню **цінності власної особистості і оточуючих**.

5. Інформацію слід надавати виключно **в позитивній формі**. Міфи, страхи, неприйняття, осуд заважають усвідомленню правильних шляхів розв'язання проблеми. Це слід враховувати під час вибору форми проведення профілактичного виховного заходу.

Ознаки небезпечних (районів) та їх системи позначення (маркування).

Офіційна та неофіційна система позначень небезпечних територій

Офіційні попереджувальні знаки – ті, що зроблені відповідно до діючих стандартів та СОП (Стандартів операційних процедур).

Неофіційні попереджувальні знаки – будь-які зроблені кустарним шляхом таблички, позначки та інші візуальні попередження, зроблені за допомогою підручних засобів. Це може бути від руки зроблена табличка чи просто надпис, стрічка, прив'язана на дереві хустина, перехрещені палиці, зібране в купу каміння тощо. Навіть пляшка на дереві може бути попередженням щодо безпеки.

Лицьовий бік попереджувальних знаків повинен мати червоний або помаранчевий фон з білим символом безпеки, яким є череп та схрещені кістки.

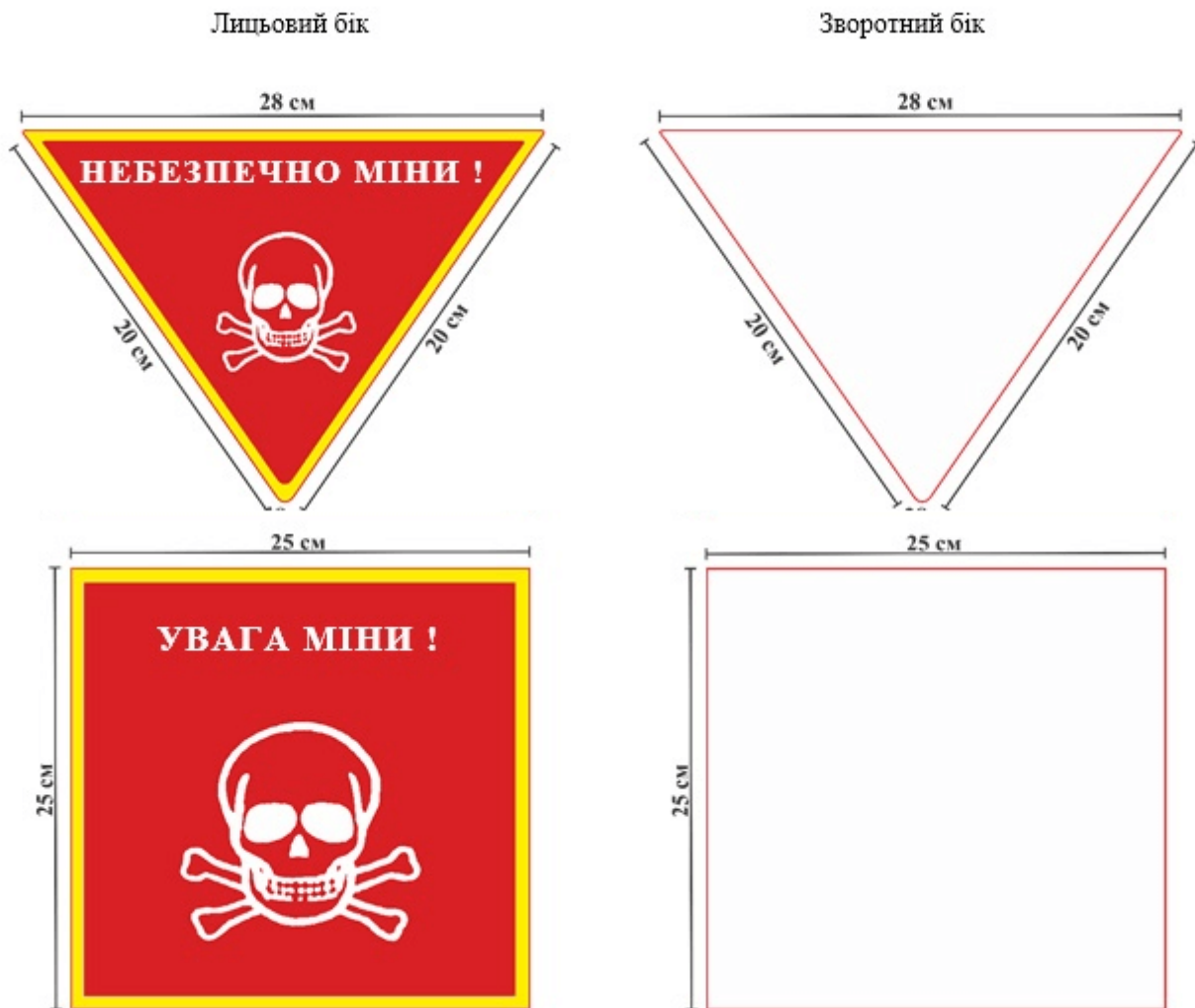
2. Слова «**НЕБЕЗПЕЧНО МІНИ!**» або «**УВАГА МІНИ!**» зазначають на лицьовому боці попереджувальних знаків державною мовою та/або однією з шести офіційних мов Організації Об'єднаних Націй, та/або мовою, поширеною у відповідному районі.

3. Попереджувальний знак по краях лицьового боку повинен мати жовту світловідбивальну смугу.

4. Зворотний бік попереджувального знака – білого кольору.

5. Розміри трикутного попереджувального знака становлять не менше ніж 28×20×20 см.

Офіційні попереджувальні знаки

САМОРОБНІ СИСТЕМИ ПОЗНАЧЕННЯ

Саморобні системи позначення небезпечного району встановлюють у ситуаціях, пов'язаних із виявленням небезпеки, а також у разі неможливості встановлення постійної або тимчасової системи позначення.

Для позначення небезпечного району та місць виявлення мін і ВВП можуть використовуватися всі доступні підручні засоби та матеріали, каміння;

- палиці (встановлюють навхрест);
- фарба, нанесена на дерева або скелястий ґрунт;
- прокопані канали, насипані піском смуги.

Після позначення району небезпеки на безпечній відстані від виявленої загрози, за можливості, залишайтеся у зоровому контакті із місцем, де розташована небезпека, до приїзду фахівців спеціальних служб та не допускайте туди сторонніх осіб.

Стосовно офіційних та неофіційних попереджувальних знаків існує дуже просте і важливе правило:

Їх ніколи не можна ігнорувати та самовільно прибирати з місця чи псувати – це може коштувати комусь життя!

Правила безпечної поведінки у ситуаціях, пов'язаних із виявленням вибухонебезпечних предметів

ПРАВИЛЬНІ ДІЇ:

1. **ЗУПИНІТИСЯ.** Якщо ми рухались, перше, що нам потрібно зробити, це зупинитися.

2. **НЕ ПАНІКУВАТИ,** заспокоїтись. Про цей крок дуже часто забувають. Натомість він конче важливий. Якщо ми не опануємо себе, навряд чи наші подальші дії будуть правильними. Скоріш за все, в паніці ми наробимо купу ризикованих небезпечних речей, які б ми ніколи не зробили у спокійному зваженому стані. А це може вартувати нам життя. Якщо в нас відпрацьовані навички безпечної поведінки, ми ніколи не будемо панікувати, оскільки ми напевно знаємо, що треба робити.

3. **ПОПЕРЕДИТИ** інших, якщо Ви рухались не самі, голосно повідомивши про небезпеку та наказавши зупинитися.

4. ПЕРЕВІРИТИ ознаки наявності інших предметів навколо себе, уважно роздивившись, не рухаючись з місця.

5. ПОВЕРНУТИСЯ НАЗАД ТИМ ЖЕ ШЛЯХОМ, ЯКИМ ПРИЙШОВ, стараючись рухатись по своїх слідах на безпечну відстань (не менше 300 метрів).

6. ПОЗНАЧИТИ небезпечну територію помітним знаком (червона стрічка, хустина тощо). **Увага: маркування здійснювати тільки на безпечній ділянці – не менше 300 м від небезпечного предмета)!**

7. ПОВІДОМИТИ ДСНС (тел.: **101**), поліцію (тел.: **102**), місцеві органи влади.

ЧОГО НЕ МОЖНА РОБИТИ

! Наближатися до ВВП.

! Якимось чином впливати на нього (торкатися, кидати каміння, пересувати, накривати чи заливати водою, кидати у вогонь тощо).

! Телефонувати безпосередньо поруч з небезпечним предметом.

! **Здійснювати маркування безпосередньо біля нього.**

ЯКЩО ВИ ОПИНИЛИСЬ НА МІННОМУ ПОЛІ, АЛГОРИТМ ТРОХИ ІНШИЙ:

1. ЗУПИНІТИСЯ.

2. НЕ ПАНІКУВАТИ І НЕ РУХАТИСЬ НІКУДИ.

3. ГОЛОСНО ПОПЕРЕДЬТЕ ІНШИХ.

4. ГУКАЙТЕ НА ДОПОМОГУ. Але попередьте, що підходити не можна. Попросіть викликати екстрену службу за телефоном **101** чи **102**.

5. ЯКЩО НІКОГО НЕМАЄ ПОБЛИЗУ, ПОДЗВОНІТЬ САМІ.

6. ЧЕКАЙТЕ НА ДОПОМОГУ.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ: Не існує безпечного шляху з мінного поля!

ЯКЩО ВИ СТАЛИ СВІДКОМ ІНЦИДЕНТУ НА МІННОМУ ПОЛІ:

1. ЗУПИНІТИСЯ ТА НЕ ПІДХОДИТИ ДО ПОСТРАЖДАЛОГО.

2. ЗАСПОКОЇТИ ПОТЕРПІЛОГО та повідомити, що скоро під'їде допомога. Попросіть не рухатись та за можливості самому зупинити кровотечу. Поясніть, як він/вона це зможе зробити.

3. ЗАТЕЛЕФОНУЙТЕ до екстрених служб: ДСНС – 101, швидка допомога – 103.

4. ЧЕКАЙТЕ НА БЕЗПЕЧНІЙ ВІДСТАНІ до приїзду фахівців.

Золоті правила безпеки:

• **НЕ чіпай**

• **НЕ підходь**

• **Телефонуй 101**

Замало просто сказати учням:

• **Не чіпай небезпечні предмети.**

- **Не заходь на небезпечні території.**
- **Сповіщай спеціальні служби.**

Для дійсно ефективного результату навчання необхідно донести до слухачів глибоке розуміння важливості таких простих правил. Це потребує кропіткої роботи, пошуку нових підходів до викладення матеріалу та любов до учнів.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ:

Найбільша кількість випадків травмування від ВВП (опіки, втрата частини кінцівок, зору тощо).

Рівень безпеки від набоїв часто недооцінюють. Військові інколи лишають ці небезпечні подарунки дітям, наражаючи їх на небезпеку.

ЗАБОРОНЕНО:

Зберігати, продавати чи передавати комусь набої (з одного боку, це кримінальний злочин згідно з ст. 32 Кримінального кодексу України, який передбачає покарання від 2 до 7 років позбавлення волі, а з другого – діти можуть знайти їх та постраждати).

На жаль, війна стала для нас реальністю. Характер небезпек постійно змінюється. Тому надзвичайно важливо постійно говорити з дітьми про нові правила безпечної поведінки. Це справа кожного і сторонніх тут бути не може.